

Enrique Badosa a Plaza&Janés*

Manuel Llanas

Arran de l'absorció de les editorials de Josep Janés el 1959, a la nova Plaza&Janés li interessava comptar amb assessors de prestigi, ja fos per la tasca d'escriptors o de crítics. Per aquest motiu van entrar-hi a col·laborar, per aquest ordre, Mercedes Salisachs, Tomás Salvador i Enrique Badosa.

Badosa hi entra cap a 1964 com a responsable de diferents col·leccions, la majoria de literatura (de poesia, novel·la i assaig), però no exclusivament. A l'editorial, de la qual, des dels primers anys 50, Mario Lacruz exercia funcions del que aleshores se'n deia director literari, li interessava el seu perfil de crític literari de llarga trajectòria a *El Noticiero Universal*. Va comptar amb la total confiança de Lacruz mateix i de la propietat de l'editorial, de manera que va actuar sempre amb total marge de maniobra. Comptava amb un comitè de lectura, amb el qual es reunia per separat i que tenia molta feina perquè els originals rebuts i no sol·licitats s'acumulaven. Badosa recorda que, per comercialitzar els títols de les col·leccions que dirigia, organitzava presentacions de les novetats, a Barcelona i a Madrid, i que havia de bregar amb els interessos dels comercials i dels llibreters.

Deu anys després d'haver entrat a l'editorial, és a dir, el 1974, subsistien encara sis de les col·leccions literàries que Josep Janés havia impulsat en encuadernacions de pell i paper bíblia: Los Clásicos del Siglo XIX, Los Clásicos del Siglo XX, Maestros de Hoy, Los Premios Nobel de Literatura, Los Premios Goncourt de Novela i Los Premios Pulitzer de Novela. Els feien costat altres col·leccions de narrativa (Novelistas del Día, Mensaje, Tiempo de Leer), en les quals predominaven notòriament les traduccions i que controlava Mario Lacruz personalment. En paral·lel, les col·leccions de butxaca comptaven amb quatre col·leccions literàries: Alcotán (d'espionatge i intriga), El Arca de Papel, Rotativa i Libros Reno —la més nodrida, que en aquell 1974 havia difós ja més de 460 títols.

Aquest magma de literatura narrativa anava flanquejat per dues col·leccions de poesia —que centren la meua exposició— i per altres que, sense abandonar en sentit ampli la literatura, pertanyen a l'àmbit de la no ficció: La Vida es Río (de reportatges

* Aquest aportació meua s'ha beneficiat de converses amb l'avui homenatjat, al qual, però, eximeixo de tota responsabilitat en les eventuais inexactituds que pugui contenir.

més o menys periodístics), Testigos de España (creada per Badosa), Tribuna, que oscil·laven entre l'assaig i l'estudi sociològic, psicològic i antropològic.¹

Una dotzena d'anys després, cap a 1987, el catàleg reflecteix canvis rellevants, producte de la reorientació que la nova propietat, la multinacional Bertelsmann, havia introduït a Plaza& Janés (des dels primers anys 80 en posseïa el 100% de les accions). Pel que ara ens interessa, les col·leccions literàries s'havien reduït sensiblement i, les supervivents, havien canviat de nom (ara hi ha Plaza&Janés/Éxitos, Plaza&Janés/Literatura i Plaza&Janés/Novela, en les quals, per cert, hi apareixen una colla d'escriptors catalans traduïts: Sagarra, Espriu, Pedrolo, Tísner, Perucho, M. Aurèlia Capmany, Porcel o Isabel Clara Simó). Per contra, se n'havia obert una de Biografías y Memorias, una altra monogràficament destinada a l'obra de Blasco Ibáñez i una tercera de Lletres Catalanes, creada per Badosa i en els nou títols de la qual s'hi troba Gabriel Janer i Manila, Joan Perucho, Teresa Pàmies, Robert Saladrigas i Margarida Aritzeta. Es convocava també, des de 1984 (per commemorar el 25è aniversari del naixement de l'editorial), el Premio Internacional de Novela Plaza&Janés, que, segons Badosa mateix —de qui va sorgir la iniciativa— no va acabar de reeixir.

Selecciones de Poesía Española

Quan Badosa entra a l'editorial, la col·lecció ja s'havia encetat, amb un parell de títols (un dels quals de Juan Ramón Jiménez), sota la direcció de Mercedes Salisachs. El nou responsable va aconseguir que cada autor cobrés un acompte a la sortida del llibre, retribució que es repetia a cada reedició. El resultat va ser la recepció de molts originals i el sorgiment de moltes pressions per publicar.

En la meva reconstrucció de la col·lecció, he localitzat en total 89 títols individuals i 10 de col·lectius: quasi 100 títols rodons, apareguts entre, aproximadament, 1962 i 1988 (i alguns reeditats a la col·lecció de butxaca Rotativa). Una vasta antologia de la poesia espanyola contemporània que arrenca de J. R. Jiménez i que compta amb molts dels poetes més granats i prestigiosos fins a arribar a la generació del mateix Badosa (que hi està representat amb quatre títols), és a dir, fins als poetes reunits per Josep M. Castellet a l'antologia dels *Nueve novísimos*. Amb alguna presència que no deixa de sobtar, com la de Salvador de Madariaga, Lorenzo Gomis,

¹ Badosa em va parlar també d'una col·lecció de tema religiós fundada per ell, però no l'he sabuda localitzar ni identificar. Segons sembla, es nodria en part de títols suggerits per J. V. Foix; però *Le Christ écartelé*, de Jean Guilton, que Badosa em va mencionar entre els publicats, no figura, traduït al castellà, als catàlegs de les biblioteques com a publicat per Plaza&Janés, sinó per la madrilenya editorial Cristiandad el 1965.

Cesáreo Rodríguez Aguilera o Guillermo Díaz-Plaja —tots quatre coneguts per altres activitats intel·lectuals—, i amb apostes valentes i arriscades com la de Jorge Folch (mort als 22 anys i company de Carlos Barral i de Jaime Gil de Biedma) o la de Rocky Kan (nom artístic del cantant de rock sevillà José Luis Cano Oliveira).

Una colla de volums es reediten, cosa que demostra la incidència i l'èxit de la col·lecció. Casos detectats més vistosos: les 10 edicions que el 1984 havien assolit les poesies de Miguel Hernández; les 6 edicions dels *Poemas de la consumación*, de Vicente Aleixandre, el 1977; les 5 edicions de la *Poesía amorosa* de Gerardo Diego el 1980 i les també 5 de l'antologia de Luis Cernuda el 1979; les 4 edicions de l'antologia de Gloria Fuertes el 1979 i les també 4 dels *Cien poemas de un amor*, de Gabriel Celaya, el 1980, i de l'antologia de Jorge Guillén el 1980; o les 3 edicions de l'antologia d'Espriu el 1985. Afegim-hi que el *Mapa de Grecia*, de Badosa, arriba a vendre 15.000 exemplars en la reedició a la col·lecció Rotativa.

Repàs dels autors

—Un sol clàssic del segle d'or: Quevedo.

—Cronològicament, el primer poeta del segle XX present a la col·lecció és el canari Alonso Quesada. Encapçalada per la gran figura de Juan Ramón Jiménez, hi figuren nou representants de l'anomenada generació del 27: Rafael Alberti, Federico García Lorca, José Moreno Villa, Jorge Guillén, Gerardo Diego, Vicente Aleixandre, Luis Cernuda, Dámaso Alonso i el menys conegut Adriano del Valle. D'uns quants anys posteriors, també hi figuren Miguel Hernández i Luis Rosales, mentre que la presència de Manuel Machado, molt anterior, s'ha de veure com la vindicació d'un poeta la memòria del qual aleshores (1974) encara estava obscurida per la del seu germà Antonio.

—Generació del 36: Luis Rosales, Leopoldo Panero, Victoriano Crémer, Blas de Otero, Gabriel Celaya, José Luis Cano, Juan Gil-Albert, Fernando Gutiérrez, Concha Lagos, Pedro de Lorenzo, Arturo Serrano Plaja o Luis Felipe Vivanco.

—Integrants del grup cordovès Cántico: Manuel Álvarez Ortega o Ricardo Molina.

—Els més nombrosos, els pertanyents a l'anomenada generació de 1950, la de Badosa mateix: Carlos Bousoño, María Beneyto, Francisco Brines, Claudio Rodríguez, José Manuel Caballero Bonald, Eladio Cabañero, José Corredor-Matheos, Ángel Crespo, Jaime Ferrán, Gloria Fuertes, Manuel Mantero, Mariano Roldán, Jorge-Ferrer-

Vidal o Carlos Murciano.

—De la generació dels 60, Ángel García López, Luis López Álvarez

—De la generació dels 70, Justo Jorge Padrón o Juan Van-Halen.

—Altres: Joaquín Buxó Montesinos, Joaquín Marco, Jesús Riosalido, Rafael Montesinos, Antonio Murciano, Antonio Pereira, Manuel Ríos Ruiz,

—A aquesta nòmina sumària cal afegir-hi el nom de cinc representants hispanoamericans: la poeta uruguaiana Juana de Ibarbourou, el veneçolà Juan Ramón Medina, el xilè Gonzalo Santelices i els mexicans Marco Antonio Montes de Oca i Fernando Sánchez Mayans.

—Propostes estètiques molt divergents: del formalisme garcilasista de Pedro de Lorenzo, a l'avantguarda (el postismo) de Carlos Edmundo de Ory, passant pel realisme crític i líric de Celaya o Blas de Otero o l'existencialista de Leopoldo de Luis. També difereixen sensiblement les posicions polítiques, que inclouen noms tan integrats al franquisme com els de Vivanco o Van-Halen. Tot plegat s'explica per un afany d'eclecticisme que fuig d'opcions personals o programàtiques i es decanta visiblement per oferir un ampli i heterogeni ventall de la producció poètica en un temps concret, el de la vida del director de la col·lecció, que es devia veure limitat pels drets d'edició d'altres editorials

—Poesia catalana: Carner, Riba, Foix, Espriu, Arderiu, Perucho i Palau i Fabre. A afegir-hi una antologia de la poesia més recent, de 1984.

—Poesia gallega: Álvaro Cunqueiro, Celso Emilio Ferreiro. A afegir-hi l'antologia de poesia contemporània.

—La resta de volums col·lectius es distribueixen en volums temàtics (*Poemas del destierro*, *Los poetas románticos*), generacionals (*La generación poética de 1936*, *Antología parcial* —que no és sinó una mostra de poetes de la generació del 50, la de Badosa), d'homenatge (a Miguel Hernández) i de testimoni de la poesia jove premiada (els premis Boscán).

Selecciones de Poesía Universal

A diferència de la col·lecció anterior, tots els títols són resultat de la tria personal del director. Val a afegir, i de manera ben destacada, el tracte dispensat als traductors: signaven un contracte amb un acompte, que tornaven a percebre en cas de reedició, i el seu nom figurava sempre a la coberta i a la portada dels volums. Una altra cosa van ser les dificultats per trobar traductors solvents.

42 títols de poetes en 10 llengües: francès, anglès, italià, portuguès, grec clàssic i modern, txec, neerlandès, suec, rus i alemany. La majoria, escriptors coetanis del director de la col·lecció, que per força disposava d'unes antenes molt despertes i fines.

La gran majoria de títols són antologies expressament preparades, cosa que palesa un afany d'oferir una mostra triada de cada autor, fins al punt que només sis se cenyeixen a un llibre concret.

Un clàssic llatí, Catul, un altre medieval, Villon, i dos de l'edat moderna, Shakespeare i John Donne.

Dos romàntics alemanys, Goethe i Hölderlin, i un de britànic, William Blake.

Segle XX

Per poder palesar el gran ventall d'opcions estètiques representat pels poetes publicats a la col·lecció, he provat d'adscriure'ls a diferents corrents, la denominació dels quals és aproximada i cal prendre, doncs, *cum grano salis*.

Avantguarda: Guillaume Apollinaire i Paul Éluard.

Simbolisme: Jules Laforgue, Stéphane Mallarmé, Adrian Henri, Gunnar Ekelöf, Jakobus C. Bloem, Vladimir Holan, Ted Hughes, Giuseppe Ungaretti i W. B. Yeats.

Criollisme anticolonialista: Aimé Césaire.

Modernisme: Hart Crane, Artur Lundkvist i Wallace Stevens.

Antisimbolisme/realisme: Anna Akhmàtova.

Poesia rebel de la quotidianitat: Leonard Cohen.

Poesia intel·lectualista i mística: Odisseas Elytis i Maria Wine.

Poesia metafísica: Fernando Pessoa.

Poesia de l'experiència: Brian Patten.

Poesia confessional: Sylvia Plath.

Poesia polimòrfica: Victor Segalen.

Poesia existencial: Antonia Pozzi i Jules Supervielle.

Poesia narrativa: Cesare Pavese.

Lírica popular: Rimma Kazakova.

Poesia religiosa: Patrice de la Tour du Pin.

Poesia revolucionària: Lucebert.

Poesia de combat: Iannis Ritsos.

Poesia del realisme crític: Carl Sandburg.

Francesos: François Villon, Jules Laforgue, Stéphane Mallarmé, Apollinaire, Victor Segalen, Paul Éluard, Aimé Césaire, Jules Supervielle i Patrice de la Tour du Pin.

Britànics: William Shakespeare, John Donne, William Blake, Adrian Henri, Ted Hughes, Brian Patten i W. B. Yeats.

Canadencs: Leonard Cohen.

Nord-americans: Hart Crane, Rod McKuen, Sylvia Plath, Carl Sandburg i Wallace Stevens.

Italians: Cesare Pavese, Antonia Pozzi i Giuseppe Ungaretti.

Portuguesos: Eugénio de Andrade i Fernando Pessoa.

Grecs clàssics: Catul.

Grecs contemporanis: Odisseas Elytis (llibre publicat el 1980, un any després que rebés el Nobel) i Iannis Ritsos.

Txecs: Vladimír Holan.

Holandesos: Jakobus C. Bloem i Lucebert.

Suecs: Gunnar Ekelöf, Artur Lundkvist, Harry Martinson i Maria Wine.

Russos: Anna Akhmàtova i Rimma Kazakova.

Alemanys: Goethe, Hölderlin i Hans Peter Keller.

—Premis Nobel (3): W. B. Yeats, Odisseas Elytis i Harry Martinson.

—Sobre els volums col·lectius. Una recopilació d'un dels textos més remots (Gilgamesh) i una altra de medieval de poesia xinesa. Tots els altres són de poesia contemporània, amb predomini notori de la literatura en anglès.

Apunt final sobre els traductors

- La majoria són poetes, cinc dels quals publicats en l'altra col·lecció: Justo Jorge Padrón, Jorge Ferrer-Vidal, Mariano Roldán, Jaime Ferrán i Ángel Crespo.
- També són poetes Carmen Bravo Villasante, Clara Janés, José Agustín Goytisolo, Jacinto-Luis Guereña, Andrés Sánchez Robayna, Federico Gorbea, Luis López Álvarez, Francisco J. Uriz, Jorge Urrutia, Manuel Álvarez Ortega, Francisco Carrasquer, Rafael Santos Torroella, Giovanni Cantieri, Claribel Alegria/Darwin J. Flakoll, Marià Manent i Agustí Bartra (aquest amb 4 traduccions, tres de l'anglès i dues d'autors nord-americans; Agustí Bartra encapçala la llista, potser per la seva antologia de la poesia nord-americana, publicada en castellà a Mèxic el 1957).
- Són escriptors que no em consta que hagin cultivat la poesia Leopoldo Anzacot,

Carlos-Bolívar Gómez, Jesús Pardo i Dimitri Papageorgiou

- Són traductors *stricto sensu* Cristian Carandell, Joaquina González Marina, José Miguel Mínguez, Josep M. Güell, M. R. Barnatán, Pauline Huang/Carlos del Saz-Orozco i Mercedes Lloret.
- Sobre dos dels traductors no he pogut obtenir-ne notícies: José Raúl Arango i Henriette Colin.